

§ 4. Правомощия на Народното събрание

Основното правомощие е, че Народното събрание приема, отменя, изменя и допълва закони. Законът е правнорегулативен акт, приет от парламента по строго установен ред, съдържащ свои етапи/фази и изисквания – този ред е **законодателният процес**.

Той започва с упражняването на законодателната инициатива, т.е. внасянето на законопроекта в Народното събрание. Това право принадлежи на всеки народен представител или на правителството (Министерския съвет).

Обсъждането на законопроекта е втората фаза на законодателния процес. Тя протича в постоянните комисии и в пленарната зала. Съгласно Конституцията ни **законите се приемат на две гласувания/четения** в пленарната зала, провеждани в различни заседания. При първото четене законопроектът се обсъжда и гласува по принцип и изцяло, при второто – текст по текст. Между двете четения в пленарна зала, по правило, се прави обсъждане в т.нар. водеща комисия – това е постоянната комисия, която отговаря и „води“ придвижването на законопроекта през отделните фази на процеса. Водещата комисия по всеки законопроект се определя от председателя на Народното събрание.

След приемането му на второ четене законът се изпраща на президента на Републиката. Той следва да го обнародва в държавен вестник в срок от 15 дни след приемането на закона от парламента. При правило законът влиза в сила три дни след обнародването му в Държавен вестник, освен ако в самия закон не е посочено друго.

Президентът, обаче, може да не е съгласен със закона или с части от него. Тогава той има право да го върне обратно в народното събрание за повторно обсъждане, което не може да му бъде отказано – това е т.нар. **вето на президента** върху приети закони от парламента. Но това вето е само отлагателно – с повторно гласуване народните представители могат да преодолеят несъгласието на президента, за такъв резултат е необходимо квалифицирано мнозинство – повече от половината от всички народни представители, т.е. поне 121 гласа. Тогава законът, въпреки несъгласието на президента, ще бъде обнародван и ще влезе в сила.

Всяка година Народното събрание, по предложение на правителството, обсъжда и гласува Закон за държавния бюджет на страната. С това всяка година парламента упражнява контрол върху правителството.

Но **контрол върху правителството** парламента упражнява и като самостоятелна своя функция – отправя въпроси и питання към цялото правителство или към отделни министри, които са длъжни да отговорят. В това се състои т.нар. политическа или парламентарна отговорност на правителството. Най-силно тя се проявява във вота на недоверие: 1/5 от всички народни представители (т.е. най-малко 48) имат право да внесат предложение за гласуване на недоверие към правителството или към министър-председателя. Ако в подкрепа на исканото недоверие се съберат повече от половината от всички народни представители (121 и повече),

6,7
правителството „пада“, то трябва да подаде оставка и да се започне тавяне на ново правителство.

Народното събрание упражнява и други функции. Единствено то в държавата може да:

- ратифицира (утвърждава) и денонсира (отхвърля) сключени международни договори;

- установява данъците в страната и определя техните размери;

- дава със закон амнистия – заличава извършени престъпления;

- формира правителството – избира министър-председателя и по негово предложение – самия Министерски съвет, извършва и частични промени в състава и структурата му;

- избира ръководителите на Българската народна банка и на други институции, когато това е предвидено в закон;

- дава съгласие за сключване на държавни заеми;

- учредява ордени и медали;

- определя националните празници;

- обявява война и сключва мир, военно или друго извънредно положение и т.н.

Освен закони Народното събрание приема решения, декларации и обръщения. Те се приемат на едно гласуване/четене. Обнародват се в Държавен вестник от председателя на Народното събрание.

Четиринадесета глава

ПРЕЗИДЕНТЪТ НА РЕПУБЛИКАТА

§ 1. Правно положение

Президентът на Републиката е държавен глава – така предвижда конституцията ни. Той представлява единството на нацията и представлява държавата в международните отношения.

Президентът на България се избира пряко от народа. Кандидатът за президент трябва да отговаря на изискванията за кандидат за народен представител. Освен това той трябва да е български гражданин по рождение, да е навършил 40 години и да е живял през последните 5 години в България. Избран е кандидатът, получил повече от половината от подадените действителни гласове, при условие, че в гласуването са участвали повече от половината от избирателите в България. Ако никой не е избран на т.нар. първи тур, в 7-дневен срок се провежда втори тур, на който участват само двамата кандидати, събрали поотделно най-много гласове. Избран е кандидатът, получил на втория тур повечето гласове.

Президентът на Републиката се избира за 5 години – толкова е продължителността на неговия мандат. Избиране на повторен мандат се допуска само веднъж.

Пълномощията на президента може да бъдат, обаче, предсрочно прекратени при наличието на изрично посочени в Конституцията основа-

ния. При тези случаи, до края на редовния петгодишен мандат, длъжността на президента се заема от **вицепрезидента на Републиката**. Вицепрезидентът е избран едновременно и в една листа с президента на Републиката. Отговаря на същите изисквания за избираемост. В случай, че и вицепрезидентът не може да встъпи в или да продължи президентския мандат, президентският пост се заема от председателя на Народното събрание и в срок от два месеца се произвеждат избори за нов президент и вицепрезидент на Републиката.

Президентът и вицепрезидентът на Републиката са наказателно неотговорни и неприкосновени, те имат имунитет – това означава, че те не могат да бъдат задържани и наказателно преследвани, за разлика от народните представители, имунитетът на президента и на вицепрезидента не може да бъде снет.

Но президентът и вицепрезидентът на Републиката могат да бъдат подведени под **политическа отговорност** – за държавна измяна и за нарушение на Конституцията. Тази отговорност се осъществява по особена процедура, която започва в Народното събрание и завършва с произнасяне на Конституционния съд дали президентът или вицепрезидентът е нарушил Конституцията, или е извършил държавна измяна. Ако съдът потвърди обвинението, пълномощията на президента или на вицепрезидента се прекратяват.

§ 2. Правомощия и актове

Какво може и трябва да върши президентът на Републиката? По нашата Конституция той има функции и задачи и в „трите разделени власти“. Президентът няма законодателна инициатива, т.е. той няма право да внася законопроекта в парламента, освен за изменение и допълнение на Конституцията.

Право и задължение на президента на Републиката е да обнародва приетите от парламента закони в Държавен вестник, в 15-дневен срок от приемането им. Президентът има редица важни правомощия в подготовката на общите парламентарни и на местните избори.

В един-единствен случай президентът на Републиката може да разпусне Народното събрание – когато след три неуспешни опита Народното събрание не е стигнало до съставяне и избиране на правителство. Тогава президентът го разпуска, назначава служебно правителство и насрочва избори за ново Народно събрание в срок от два месеца.

Друго правомощие на президента е да назначава и освобождава висши държавни служители, когато това е изрично посочено – напр. Главния прокурор на Републиката, председателите на Върховния Касационен и на Върховния Административен съд и др. Той утвърждава, по предложение на правителството, промени в границите и центровете на общините и областите.

Президентът назначава и освобождава посланиците на България в други страни, има право да сключва международни договори.

Президентът е върховен главнокомандващ на въоръжените сили на България. В това си качество той, по предложение на правителството, назначава и освобождава висшия команден състав на въоръжените сили и удостоява с висши военни звания, обявява обща или частична мобилизация в страната. В кризисна ситуация, в строго предвидени от Конституцията случаи, когато Народното събрание не заседава, президентът на Републиката обявява положение на война, военно или друго извънредно положение, след което веднага свиква Народното събрание.

Президентът на Републиката упражнява т.нар. право на помилване – опрощаване на наказанието. Президентът е висшият държавен орган в България, който се произнася окончателно по придобиването и загубването на българско гражданство, награждава с ордени и медали, опрощава несъбираеми вземания на държавата, дава убежище.

От така изложените правомощия е видно, че президентът на Републиката има функции и задължения във важните области на държавната власт. Задачите си президентът изпълнява като издава специални президентски актове – **укази**. С някои изключения, указите му подлежат на особен режим – задължително приподписване от министър-председателя или от отделен министър. Обяснението за това на пръв поглед странно изискване е, че президентът не носи наказателна отговорност за действията си, извършени при изпълнение на служебните му функции, отговорността се поема от съответния министър.

Вицепрезидентът може да извършва правомощия на президента само след изрично възлагане и то строго ограничено – само по въпроси на гражданството, помилването, правото на убежище и назначаването и освобождаването на висши държавни служители.

Петнадесета глава ПРАВИТЕЛСТВО

Правителството на Република България е Министерският съвет. Той е висш държавен орган, който работи колегиално. Състои се от министър-председател, заместник-министър председатели и министри.

Функционално Министерският съвет е основна част от изпълнителната власт. Основна негова функция и предназначение е да осъществява държавното управление, да провежда вътрешната и външната политика на страната.

Министерският съвет обсъжда и взема решенията си в колегиум. Друг принцип в неговата структура и работа е ресорността – всеки министър ръководи отделен специализиран ресор на държавно управление.

За да бъде едно лице министър, то трябва да отговаря на условията за избираемост на народен представител. По нашата Конституция министърът не може да бъде едновременно и народен представител: така че, ако народен представител бъде избран за министър, неговият мандат като народен представител се прекъсва за времето, през което е министър;